VALORI STILISTICO-SEMANTICE ALE VERBULUI ÎN POEZIA LUMINIŢEI SUSE

LAVINIA IONOAIA

Cuvinte-cheie: *poezie, figură de stil, verb*

Expresivitatea scrierilor literare şi mai cu seamă a poeziei este implică de cele mai multe ori o deviere de la anumite norme impuse de limbajul standard.

În termeni de *figuri ale deviaţiei* la diferite nivele, discută particularităţi ale unor texte din literatura universală şi Heinrich F. Plett[1].

Comunicarea poetică este una intensificată prin stilistică. Particularităţile expresive şi stilistice ale unui text se evidenţiază la toate nivelele de constituire a sensului: nivelul fonetic – valoarea expresivă a vocalelor şi a consoanelor, nivelul morfologic – prepon-derenţa anumitor categorii gramaticale şi semnificaţia acestora, nivelul sintactic – aşezarea cuvintelor în propoziţie şi frază, nivelul lexical – registre lexicale, nivelul semantic – cel mai complex, care dă esenţa, practic stilul unui poet.

Deşi verbul desemnează în sensul cel mai comun o acţiune sau o stare[2], fiind *centrul de greutate* morfologică al naraţiunii, prezenţa sa în poezia lirică poate genera efecte stilistice inedite, în special prin alternanţa sau consecvenţa timpurilor şi modurilor verbale, care imprimă trăirilor eului poetic o gamă variată de nuanţe.

---

[1]Heinrich F. Plett, *Ştiinţa textului şi analiza de text*, Bucureşti, Editura Univers, 1983.

[2]Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan", *Dicţionarul explicativ al limbii române*, Bucureşti, Univers Enciclopedic, 1998, p. 1156.

BDD-A12955 © 2010 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:53:37 UTC)

Pe parcursul acestui studiu, vom urmări relevanţa stilistică şi semantică ale acestei clase morfologice în poezia Luminiţei Suse.

Destinul literar al poetei de naţionalitate română, (n. 12 iunie 1960, Bucureşti), stabilită în Canada (din 1995) este un destin viu, în plină devenire, construit în esenţă, prin volumele: ***Anotimpul licuricilor*** (2001), ***Sacrificiul mirării*** (2002), ***Geometrii singulare*** (2003), ***Duminica inimii*** (2006)***, Bioglife*** (2007).

Limbajul poetic al Luminiţei Suse este unul elegant, neologic, abstract, iar verbele nu fac excepţie.

În poezia *Zi după zi* (*Sacrificiul mirării*)[3], verbul *a conjuga* apare în structura-personificare „clipa ne va conjuga la timpul inerent", sugerând prospectiv, un destin pliabil pe determinările exterioare ale fiinţei. Un alt verb din acelaşi text, *a împuşca*, utilizat în secvenţa „ne va împuşca" şi asociat cu „substantivul devenire" creează o fractură în logica discursului. Acţiunea desemnată de verb este una bruscă, limitată ca desfăşurare la câteva secunde în timpul fizic, iar *devenirea* presupune un proces îndelungat. Această asociere oximoronică poate construi o sugestie a condamnării la viaţă.

Aglomeraţia de verbe la diferite moduri şi timpuri (conjunctiv prezent, indicativ prezent, gerunziu, participiu cu valoare adjectivală, indicativ viitor) este specifică mai multor poezii, având ca efect asupra cititorului impresia unei efervescenţe sau a unui tumult interior al eului, care acaparează.

Preponderenţa participiului din următorul fragment accentuează pe de-o parte acţiuni finalizate care, cumulate cu semnificaţiile adjectivelor-epitet, se constituie într-un discurs al eului abuzat la nivel cosmic:

„Mai mult decât întristările anodine / *regret* umbra *sângerândă* a amurgului / pe obrajii noştri *muşcaţi* / de plânsul *îndepărtat* al oceanului / *dezgropat* nebuneşte de sub dune / *revenind* răzbunător în urma refluxului / când magii *rostesc* sentinţe divine / când zborurile *încremenesc neisprăvite* / când privirile *se reîntregesc* sincopat / şi dorinţele *se răsfrâng* nepotolite. / Clipele ne *grăbesc*, anii ne *osândesc*, / precum două nume *scrijelite*-n nisip / valurile ne

[3]Luminiţa Suse, *Sacrificiul mirării*, Bucureşti, Editura Pro Transilvania, 2002.

BDD-A12955 © 2010 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:53:37 UTC)

destramă nemilos / şi ne *aruncă* pe aripi umede / *copleşiţi* de ardoarea naivă / a întregului *recompus* firesc / de doi copii veşnic flămânzi / *abandonaţi* la sânul trist al Lunii". (*Copiii amurgului*)[4].

Pe de altă parte, derularea paradigmatică a verbului poate crea efecte opuse; persoana a II-a, plural, devine, organic, centrul iubirii germinative. Cosmicul este astfel învestit cu valenţe pozitive:

„...săruturi *încremenite* în aşteptare / *să se molipsească* prin telepatie / de sindromul iubirii bizare / ce *incubează* latent / în alveolele sufletului / şi ne *invadează* carnea ilogic / cu mângâieri fără constrângeri / cu şoapte ce *gâdilă* /genunchii quasarilor / şi-i fac *să tuşească* convulsiv / *împrăştiind* embrioni de lumină / în care viruşii gemelari eu şi tu / *încorsetaţi* în boabe de ambră / *vor popula* noaptea de mâine / cu stele gravide de noi" (*Panspermie cosmică*)[5].

Aventura devenirii este descrisă în poezia *dar existăm...* de câteva combinaţii ale verbului *a exista* (iterativ) cu alte verbe:

„... nu existam... credeam că nu existăm... speram să existăm... existăm"[6].

Etapele spre existenţă ar putea fi denumite astfel: durată a certitudinii ne-fiinţei, durată a incertitudinii fiinţării, durată a dorinţei de a fi, certitudine prezentă.

Imperativul, un alt mod verbal reprezentat în textele poetei, serveşte ironia, de altfel destul de rară, într-un îndemn subliminal la autodeziluzionare:

„Cu un colţ de Lună / *dezlipeşte-ţi* din ochi / lipitorile acutei mirări / că există minciună. // *Pune* la conservat în formol / embrionul naivităţii / disociată de promisiunile / cuvintelor atrofiate. // *Înmormântează* în umbră / câinele aparent scrupulos / ce muşcă prin imprudenţă / şi se ascunde de vină. // Mai *speră* că moartea / nu dă laş din coadă / şi fuge-apoi copilăreşte / de responsabilitate". (*Disociere*)[7].

---

[4]http://www.poezie.ro/index.php/poetry/4941/copiii_amurgului.
[5]http://poezie.ro/index.php/poetry/4919/print.html.
[6]http://agonia.ro/index.php/poetry/3825/dar_existăm....
[7]http://poezie.ro/index.php/poetry/4161/disociere.

BDD-A12955 © 2010 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:53:37 UTC)

Indicativul perfect-compus înregistrează un eveniment trecut al fiinţei imprudente, în relaţie cu miracolul natural, ca în *După melci*, de Ion Barbu:

„Când *a înmugurit* magnolia / încă ţineam în braţe chivotul iernii / cu capacul imprudent deschis, / şi cu fruntea rezemată de ninsori / îi vorbeam duhului dinăuntru / despre atingerile şi miresmele / din simfoniile primăverii. // Magnolia *a înflorit* sublim / mult prea devreme, iarăşi! / Petalele îngereşti *au îngheţat* / şi-*am plâns* şi l-*am certat* / şi-apoi copilăreşte *m-am temut* /de viscolul nefiinţei / din privirile-i vag dezmorţite". (*Magnolia dintr-o poveste*)[8].

Atitudinea imatură a eului este surprinsă prin imperfectul durativ (*ţineam, vorbeam*), iar reacţiile naturalului sunt punctuale: *a înflorit* şi *a îngheţat*. Verbele exprimă două acţiuni aflate în succesiune imediată în text, pentru a sublinia tocmai prejudiciul adus prin imprudenţă. *Am plâns*, *l-am certat* şi *m-am temut* configurează un câmp lexical al neputinţei.

Relaţia de cauzalitate este exprimată prin instituirea unui raport de anterioritate gramaticală faţă de momentul prezent (cauza), în poezia *Romeo nu mai există*: „În timp ce – eminamente albastră – / eu, neînflorita, / *mă dezvoltam* în serie Fourier în glastră / eu, neiubita, / *mă trezeam* la realitate, / când ultramarină când infraroşie... Julieta, *asculta* manele extrem de tristă / executând sepuku pe coji de măr / mai verzi decât decente // toate acestea *se întâmplau* într-adevăr / pentru că Romeo nu mai există".

Verbul la imperfect este conjugat la persoana I, respectiv a treia şi realizează la nivel semantic, un paradox: modelul (Julieta) este compromis şi eul cu reprezentări livreşti despre realitate este cel veritabil.

Gerunziul cu efect de durată, *executând*, conturează o imagine rizibilă a eroinei decăzute dintr-un tragic înalt într-o condiţie banală.

În plan logic, acţiunile de la imperfect şi prezent sunt simultane, deoarece cauza se află în prezent, iar efectul nu se poate realiza decât la prezent sau la viitor.

[8]http://agonia.ro/index.php/poetry/3634/magnolia_dintr-o_poveste.

BDD-A12955 © 2010 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:53:37 UTC)

La nivelul modurilor, predilecţia poetei înclină spre indicativ trecut şi prezent, uneori viitor. Evenimentele eului există sau au existat şi produc efecte.

Viitorul este, de obicei, negat, eul rămâne într-o stare de fapt, schimbarea fiindu-i refuzată:

„Lasă-i să amenințe / că ne *vor scufunda* insula / cu bomba atomică sau război psihologic, / lasă-i să amenințe / că ne *vor confisca* mareele / amprentele din nisip şi sarea din lacrimi // ei *vor trâmbiţa* toată noaptea, oricum / cui îi pasă? / pe ancora noastră *n-o să vină* nimeni în inspecţie, / nicio instanţă *nu* ne *va condamna* / această transcendentă stare de agregare..."[9]

Un exemplu de utilizare cu efecte stilistice a altor moduri, găsim în poezia *Zidiţi în pentagrame*:

„nu are sens *să construim* biserici / de lemn pe fiecare planetă / din univers // nici *să scormonim* cerul cu sabia / minţii până la placenta stelei / din care ne naştem // *să lăsăm* timpul *să deşire* crini..."[10].

Potenţialitatea exprimată de modul conjunctiv, posibilităţile de cunoaştere şi investigare specific umane sunt anulate prin negaţie. Conjunctivul afirmativ ilustrează o atitudine pasivă din partea eului: *să lăsăm*. Singurul verb dinamic este atribuit *timpului*, cu efect de risipire însă. Astfel, conjunctivele acestei poezii construiesc un câmp al golului.

O atitudine asemănătoare este descrisă prin modul conjunctiv într-un alt text:

„*Să eliminăm* genitivul din gramatică / nimeni nu aparţine nimănui / ... / *să* şt*ergem* moartea din dicţionar / şi atitudine //". (*Versuri antigenitive*)[11].

Conjunctivul completează aici paradigma imperativului, prin exprimarea unui *îndemn* la asumarea singurătăţii, realizat din perspectiva unui eu implicat într-un destin colectiv.

[9] http://agonia.ro/index.php/poetry/44530/neînchipuire.
[10] Luminiţa Suse, *Bioglife*, Cluj-Napoca, Editura Limes, 2007.
[11] Idem, *ibidem*.

BDD-A12955 © 2010 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:53:37 UTC)

O oscilaţie a expresiei între conjunctiv şi viitor, ambele construite pornind de la conjuncţia *să*, plasează imaginarul poetic într-un spaţiu al visării şi al dorinţei, amintind de registrul romantic:

„Iar când mi-*oi strânge*-n braţe snop / averile bisericeşti, / *să emigrez* într-un muzeu de rădăcini / deschis non-stop, / *să*-mi *fii* doar tu groparul anilor aceşti / şi mire-al florii de mălin // din spini / aşa *o să revin* / când sidefie, când cuminte / *să*-mi *porţi* culoarea înfiată în priviri..."[12]. (*să-mi porţi culoarea*).

Un raport de dependenţă explicită este exprimat în poezia *Imagine în oglindă*: „ah, îngerii //...// dacă ar încerca să se vadă / în ochii noştri / i-ar molipsi răceala din oglindă"[13].

Dacă ar încerca.. .i-ar molipsi configurează un scenariu al contaminării îngerilor de vidul fiinţei umane.

Un mod rar întâlnit, prezumtivul, creează o imagine vizuală în *religia gesturilor simple*:

„Cu primul obraz întins promoţional / spre mângâieri anonime / te-a adorat plauzibil / al doilea, iertând tangenţial / te *va fi oprind* din goană / c-un gest sinucigaş"[14].

Modurile nepersonale ale verbului, prezente într-o mai mică măsură, au valenţe combinatorii diverse.

Astfel, modul gerunziu surprinde acţiuni în desfăşurare, conservând conţinutul dinamic specific verbului. Exemple precum *bătând, torcând, arzând, fluierând* sugerează o „nelinişte şuierătoare" (*convieţuire cu rana*)[15].

Dintre celelalte moduri nepersonale, doar participiul cu valoare de adjectiv este relevant pentru semnificaţiile textului poetic, desemnând în special trăsături abstracte. Această stilizare cu efect de abstractizare a expresiei este o trăsătură de fond a poeziei Luminiţei Suse.

Verbul are o reprezentativitate consistentă în economia categoriilor gramaticale care apar în poezia autoarei. Acesta este centrul

[12] http://agonia.ro/index.php/poetry/46838/să-mi_porţi_culoarea.
[13] Luminiţa Suse, *op. cit., 2007*.
[14] http://agonia.ro/index.php/poetry/47194/religia_gesturilor_simple.
[15] http://agonia.ro/index.php/poetry/42362/convieţuire_cu_rana.

BDD-A12955 © 2010 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:53:37 UTC)

care ordonează trăirile eului liric sau stabileşte esenţa unei stări, a unei viziuni asupra realităţii sau a unei atmosfere (în cazul imperfectului).

Bibliografie

Coteanu, Ion, *Stilistica funcţională a limbii române*, Bucureşti, Editura Academiei, 1973, vol. 1 – Stil, stilistică, limbaj.
Iordan, Iorgu, *Stilistica limbii române*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1975.
Irimia, Dumitru, *Introducere în stilistică*, Iaşi, Editura Polirom, 1972.
Munteanu, Ştefan, *Stil şi expresivitate poetică*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1972.
Suse, Luminiţa, *Biblioglife*, Cluj-Napoca, Editura Limes, 2007.
Idem, *Sacrificiul mirării*, Bucureşti, Editura Pro Transilvania, 2002.

Webografie

www.agonia.ro; www.luminitasuse.com.

Résumé

La catégorie grammaticale du verbe est représentée dans la poésie de Luminiţa Suse aux effets stilistiques variés.

L'indicatif apparait surtout dans les variantes de l'imparfait, du passé composé et du présent et suggère une atmosphère, une action finie, ayant des conséquences dans le plan du présent.

Le subjonctif et le conditionnel expriment l'incertitude, la possibilité étant presque toujours infirmée par la réalité de l'être.

Les modes non personnels sont représentés surtout par le gérondif. Le participe est soumis à la conversion est devient adjectif.

Les verbes utilisés dans les poèmes analisés décrivent des actions abstraites; l'être surpris dans ces créations liriques subsume ses sentiments et ses attitudes à l'espace cosmique.

BDD-A12955 © 2010 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:53:37 UTC)